

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
19139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מביית 'בני אמונים'

פרשת וישב תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 462

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

ברומו של עולם

העולם הזה הוא עולם של הסתר. איננו מפרים בערכם האמתי של דברים; דברים קטנים נראים לנו כמשמעותיים וחשובים, ומאידך למרבה הפלא דברים נשגבים בעלי ערך נתפסים בעינינו כבלתי חשובים.

תן ללמדונו זאת בצורה נוקבת, גורשים (ברכות ו ב) את הפסוק בתהלים (יב ט): "כרם זלזול לבני אדם, פה: 'כרם' - אלו הם 'דברים העומדים ברומו של עולם', ולמרות זאת הם: 'זלזול לבני אדם' - 'בני אדם מזלזלים בהם'. רש"י על אתר מביא דגמה לכך: 'כגון תפלה'.

תפלה היא החבור הישיר בין אדם לקונו, היא זאת שפועלת ומחוללת לאין שעור, ובכל זאת אין בני האדם מכירים בערכה, ויש להם נטייה טבעית לזלזל בה.

אוסף ואמר פי הגדרת 'דברים' [דבורים] העומדים ברומו של עולם, מתאימה במיוחד למצות ענית אמן שהיא חלק מרכזי בתפלה. שכן פידוע מפל אמן נברא מלאך המצטרף ועומד בין משרתי מעלה, שעליהם אנו אומרים בתפלת יוצר: 'ואשר משרתי... עומדים ברום עולם', ובכל זאת 'בני אדם מזלזלים בה'!

ברור לי פשמש שאלו היו האנשים מכירים בערכה של ענית אמן, מבינים את מעלתה ומודעים לשכר העצום המבטח לעוניה כנגדה, לא היו הם מותרים ולו על אמן אחת!

באמצעות האמן מעמיד האדם צבא עצום של מלאכים שיעמדו לזכותו 'ברום עולם' לצדו. כל מה שנדרש הוא רק לנצל את ההזדמנות שנתנו לנו בכל בוקר בכל בית פנסת לענות אמן אחר ברכות המתפללים.

שמחתי להודע פי זכיתי בדברי אלו לכונן לדברי מרן ראש הישיבה, הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, אשר ביום ראשון הקרוב כ"ד בכסלו מציינים אנו חמש שנים להסתלקותו. הוא שעוד ותמר במהפכת 'בני אמונים' מיום הוסדה כותב (בהסכמתו לספר 'פתר מלוכה'): 'דבר גדול הוא לחזק הענין הגדול של ענית אמן אשר גם הוא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם מחסר ידיעת האסור וגדל השכר למתחזקים בה'.

כמה נאים הדברים למי שאמרם, שבחנינת נאה דורש ונאה מקנים, הקפיד מאד על ענית אמן בכלל, ובפרט אחר ברכות השחר.

אם אכן נפנים ונשיב אל לבנו עד כמה האמן היא 'ברומו של עולם', בנדיא נרדף אחר כל אמן כמוצא שולל רב.

פקריות 'ואשר משרתי עומדים ברום עולם' שבת שלום

278 213 מחולקין

ה'חובות הלכות' (שער הבטחון פרק ד) מורה, כי אף שאנו מאמינים שכל המאורעות שפוקדים אותנו נקבעים בגזרת ה', אדם הנתון בסכנה חייב לפעול כדי להציל ממנה ולא לסמוך על הגס. ואולם לצד זה עליו להאמין כי לא ההשתדלות היא הקובעת, אלא גזרת ה' שמידו הכל, וכפי שכתב הרמב"ן בפרשתנו (לז טו): "הגזרה אמת והחריצות שקר".

ה'כתב סופר' מבאר כי יסוד זה נלמד אף מהנהגותו של ראובן: אף שהאמין בצדקתו של יוסף, לא בטח ראובן על הגס, אלא הבין שמחובתו להשתדל כדי להצילו מיד אחיו. בכך הסביר הפתב סופר את המבאר במדרש (ב"ר פד טו) ששכר על הצלת יוסף זכה ראובן שבחלקו נקבעה עיר המקלט הראשונה - 'בצר' (ראה דברים ד מג); שכן אף צווי התורה לקבע בישראל עיר מקלט שאליה יוכל לנוס הרוצח בשוגג משתת על היסוד האמור - אף שלהורג בשגגה אין דין מות, כל יסמוך על הגס, אלא יפעל לנוס אל עיר המקלט כדי למלט את נפשו, ונמצא ששכרו של ראובן שלם לו מדה כנגד מדה.

ליסוד זה אף פון דוד המלך באומרו (תהלים קיח ז): "ה' לי בעזרי" - מאמין אני כי עזרתי תלויה אף ורק בידי ה', ואולם מפני חובת ההשתדלות לא אסמוך על הגס, אלא: "ואני אראה בשנאי" - אף אני משתדל ומתבונן כיצד להשמר משנאי ('כתב סופר').

יוסף ברוך

מאה ברכות בכל יום

"וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הזלכים להוריד מצרימה" (לז כה)

רש"י מבאר (ע"פ ב"ר פד ז) שפרש הפתוב את משא הגמלים, כדי להודיע שסבב הקדוש ברוך הוא שיוסף ימכר לאנשי שיגרה הנושאת בשמים, ולא נפט ועטרון כדרך הישמעאלים, "שלא יוזק מריח רע".

רבי גרשון אשפנזי בעל שו"ת 'עבודת הגרשני' מוסיף ומבאר כי מן שצאו הגמלים בשמים צמחה ליוסף תועלת נוספת:

באהר הק' (זהר חדש צ ב) מובא כי גלות אדם נגזרה על צאצאי שנים עשר שבטי ישראל, בעטן של שמים עשרה השנים שישב יוסף בבית האסורים ונמנעה ממנו הזכות לברך מאה ברכות מדי יום. ניכל ללמד מן שעתד לכניסתו לבית האסורים הקפיד יוסף לברך מאה ברכות מדי יום. לפי זה נתן לפרש שבכך שגמפר לאנשי שיגרה הנושאת בשמים, היתה לו אפשרות להשלים באותה עת את מצות 'מאה ברכות' באמצעות ברכות הריח (תפארת הגרשני).

יעקב בקש לישוב בשלוח ונענה

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" (לז א)

רש"י מביא את דרשת חכמים (ב"ר פד ג) כי לשון הפתוב 'וישב יעקב' מבטאת את משאלתו של יעקב שלאחר כל התלאות שעבר יזכה לשבת בשלוח - "בקש יעקב לישוב בשלוח, קפץ עליו רגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישוב בשלוח אומר הקדוש ברוך הוא: 'לא דים לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא. אלא שמבקשים לישוב בשלוח בעולם הזה'?

מדוע באמת לא התקיימה משאלתו של יעקב, הרי הפתוב אומר (תהלים קמה יט): 'רצון יראיו יעשה'?

רבי אברהם דב מאבירט בעל הפתב עין באר כי אכן בקשתו של יעקב התקבלה. שכן שלא כהבנה הפשוטה, יעקב לא בקש לשבת בשלוח במקומו, אלא פון בבקשתו על גלות מצרים שנגזרה עליו; שירידתו לגלות לא תהיה בקשי ובצער כדרך הגולים בעל פרחס, אלא בשלום ובשלוח (ראה שבת פט ב). ואכן את משאלתו זו קבל הקדוש ברוך הוא, בכך ש'קפץ עליו רגזו של יוסף', פה התגלגלו הדברים עד שהגיע יוסף במצרים למעמד מושגה למלך, וכך ירד יעקב אביו למצרים בכבוד גדול.

ה'פתב עין' ממשיה ומבאר, כי לאור פרושו יש לקרא את המשך דברי רש"י בניחותא: 'אמר הקדוש ברוך הוא: 'לא דים לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא'!', "אלא" עלי להוסיף ולקבל תפלתם 'שמבקשים לישוב בשלוח [גם] בעולם הזה' (פתב עין).

יעקב ויוסף התפללו בבית המקדש

"וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמור מה תבקש" (לז טו)

לאיזו תועלת סבב הקדוש ברוך הוא שיתעה יוסף בדרכו לחפש את אחיו?

באר רבי יהונתן איבשיץ:

חכמים אמרו (סנהדרין צה ב) שכאשר יצא יעקב מארץ ישראל לחרן קפצה לו הדרך כדי שיוכל להתפלל במקום המקדש. אף בנגוע ליוסף בנו יש לפרש, כי כאשר עמד יוסף לעזב את ארץ ישראל ולרדת למצרים, התעהו הקדוש ברוך הוא בדרכו, כדי שיעבר 'בשדה' - במקום המקדש ויתפלל שם, וכדברי חכמים (ב"ר כב ז): 'אין שדה' - אלא בית המקדש".

כמו כן, בדומה ליעקב שראה במקום המקדש מלאכים, כפתוב (לעיל כח יב): 'ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים ורדים בו', כך יוסף - פשהגיע למקום המקדש פגש מלאך, וכפי שפרש רש"י כאן: "וימצאהו איש" - זה [המלאך] גבריאל" (תפארת יהונתן).

ראובן קים את חובת ההשתדלות

"וישמע ראובן ויצלחו מידם ויאמרו לא נכנו נפש" (לז כא)

תפלה שמימית לאור גרות החנכה

כדי להעביר את המסר. הוא גם הסביר לו שהסבה שלא הגיע ישירות להוריו היא פיון שלא רצה להבהילם.

שלמה הביט בחברו שנגלה לו בחלום כששתי עיניו שלמות. הוא זכר היטב כיצד בראשית ימי מחלתו עקרו לו את אחת מעיניו עקב המחלה שפגעה בהו, והוא לא יכול היה לכלא את תמיהתו: "להיכן נעלמה ה'רטיה' שכסתה את עינך הפגועה?"

"וכי אינך מבין שהגוף הקים בעולם הזה הוא רק כסוי לגוף האמיתי?!", השיב אוריה בפליאה, "בעולם הבא האדם נמצא בגופו הרוחני, וגופי הרוחני שהזדקף ביסורים בריא לחלוטין", הסביר.

כעת כבר לא היה לשלמה כל ספק כי אכן מדבר בחלום אמת.

כיון שהיה בהול להעביר את המסר ליעדו, הוא לא הצליח לשוב ולהרדם. הוא נצל את השעות שנותרו עד אור בקר ראשון לקריאת תהלים לטובת נשמתו של חברו. בחמש וחצי בבקר כבר לא יכול היה להתאפק. הוא החל להתקשר לטלפון של הרב מנחם שטיין שוב ושוב, עד שזכה למענה.

שלמה הזדהה, ומיד שאל: "הרב שטיין, האם יש לכם נכד שבזמן האחרון מתקשה בלמודים?"

הרב שטיין ההמום שזה עתה קם משנתו, השיב בחיוב. הוא לא הבין לאן בן שיחו חותר... כאן גולל שלמה באזני הרב שטיין את כל שעבר עליו בימים האחרונים, כיצד התגלה אליו אוריה בחלום שלוש פעמים, בהיר לו את הסגולה הגדולה שיש לתפלה בימי החנכה, בפרט בזמן הדלקת הנרות ובפרט על חנוף הילדים, ובקש ממנו שיבקש מאמו להתפלל בזמן הדלקת נרות החנכה על הצלחתו של בנו יקירו.

הרב שטיין שמע וקבל. זה מכבר הוא הפיר וידע את המובא בספרים הקדושים על גדל מעלת התפלה בימי החנכה, ועתה קבל לך 'אשור' משמים.

בלילו הראשון של חג החנכה, בשעת הדלקת הנרות אל מול פני המנורה, נשאה תפלה נרגשת מפי אם בישראל בעבור נכדה היתום. בימים שלאחר מכן נשאו עוד ועוד תפלות על הילד היקר שיזכה לשוב ולהמשיך לתורה, ואכן הישועה לא אחרה לבוא.

בתחלת הדש טבת שב הילד ללמודיו במלוא החשק, ומכאן ואילך החל לעלות ולהתעלות, לשמחת משפחתו, ולבטח לשמחת אביו הדגול. ישמח האב בגן עדן.

נשמע מפי הגאון רבי מנחם שטיין שליט"א

למרה הצער - ללא הועיל, הילד המשיך לרדת בלמודים. הגיעו הדברים לידי כך שכבר לא היה לו חשק ללכת לתלמוד תורה. נפר היה שקשה לו, אך ידם קצרה מהושיע.

זמן מה לאחר מכן, באחד מלילות הדש כסלו תשע"ח, התעורר בבהלה ר' שלמה, ידיו הקרוב של אוריה ומי שלוהו במסירות לאורך כל שנות מחלתו. הוא קם ושפשף את עיניו כלא מאמין. כארבע וחצי שנים לאחר פטירתו הטרגית הוא ראה את אוריה ידיו הטוב בחלום ואף שוחח עמו.

שלמה התישב על מטתו ואט אט החל לשחזר את פרטי החלום. המסר שבקש אוריה להעביר לו היה קצר, חד וברור: "שלמה ידידי, דע לך שאני סובל בשמים. אחד מבני מתקשה בלמודים בתקופה האחרונה, והדבר אינו נותן לי מנוחה. ימי החנכה מתקרבים ובאים, על כן אבקשך שתצר קשר עם אמי ותמסר לה כי בשמונת ימי החנכה שערי שמים פתוחים לתפלה, ובפרט על חנוף הילדים, ואני מבקש שבשעת הדלקת הנרות שהיא שעת רצון מיחדת לתפלה, היא תעמד מול הנרות ותבקש במיחד עבור בני זה, שיחזרו לו הטעם בלמוד ושיצליח בתורה."

"חלום מוזר", הרגה החבר לאחר שהתעשת, אולם מיד הרגיע את עצמו: "אחרי הכל זהו רק חלום. הרי כבר חלפו ארבע וחצי שנים מפטירתו של אוריה... גם לא מסתבר שהוא יבחר דוקא בי להעביר את המסר, וכי לא יכול היה להעבירו ישירות להוריו?!"

החבר בחר להתעלם מהחלום, אולם האב המסור לא הרפה... יומים לאחר מכן הוא נגלה בשנית

רבי אוריה שטיין זצ"ל

לאותו חבר.

גם הפעם בטל החבר בלבו את החלום; "כנראה שחשבתי מדי הרבה על החלום הקודם, ועל כן הוא עלה במחוי שוב בלילה זה...", הרגיע את עצמו.

ליל כ"ד בכסלו. פחות מעשרים וארבע שעות לפני הדלקת נר ראשון של חנכה, התעורר שלמה שוב בבהלה משנתו. אוריה הופיע בחלומו בפעם השלישית.

תכן דבריו היה דומה לפעמים הקודמות, אולם הפעם הוא הביע את בקשתו ביתר תקיפות, כשהוא מצין את הקשי שלו לרדת מגן עדן לעולם הזה בפעם השלישית

בחדש ניסן תשע"ג נפטר לבית עולמו האביר הצדיק רבי אוריה שטיין זצ"ל, בנו של מוזה הרבנים, יבלח"א, הר"ג רבי מנחם שטיין שליט"א, לאחר כשש שנים שבהן נאבק בגבורה עלאית באימה שבמחלות.

רבי אוריה קדש שם שמים בחייו. לאורך כל שנות מחלתו, למרות יסוריו הקשים לא

"שלמה ידידי, דע לך שאני סובל בשמים. אחד מבני מתקשה בלמודים בתקופה האחרונה, והדבר אינו נותן לי מנוחה. ימי החנכה מתקרבים ובאים, על כן אבקשך שתצר קשר עם אמי ותמסר לה כי בשמונת ימי החנכה שערי שמים פתוחים לתפלה, ובפרט על חנוף הילדים,

מש החייו מפניו. גם לאחר שהתעורר בעינו לא פסקה שמחת חייו. הוא השתמש בכל טפת כח שנותרה בו כדי להרבות אמונה בעולם, ולחזק ללבבות נשברים.

רבי אוריה הותיר אחריו ארבעה יתומים רכים, שלושה בנים ובת. בתחלת זמן חרף תשע"ח, התקשר המחנך של אחד מבניו לאמו ובקש לעדכן בצער כי הבן הלומד בכתתו חוה לאחרונה ירידה מתמשכת בלמודיו, והוא מבקש לטכס יחדו עצה כיצד להחזיר לו את החשק ללמודים.

בימים הבאים נכנסו לתמונה גם הסבים הדגולים של הילד. הם נסו בכה ובלכה, אך

ברכות שאינן נענות באמן

חלום, משום שהגם שאין לחוש למצוה המתקיימת בשעה שפטורים מן המצוות, עדין יש לומר שיש לחוש לנדר הנאמר בשעה זו.

עניית אמן אחר ברכת שוטה

שוטה וכן מי שהוא חרש-אלם, אין עונים אמן אחר ברכותיהם, שהרי אינם מחיבים במצוות. ואולם מי שהוא רק חרש ואינו אלם, הרי הוא חיב במצוות וחיבים לענות אמן אחר ברכותיו. כמו כן חרש-אלם מלדה שלמדוהו לדבר, עונים אמן אחר ברכותיו.

מקורות ובאורים:

כתב ה'פרי מגדים' (סי' קכד א"א ס"ק יד): "וראה ודאי, אחר חרש ושוטה אין עונין אמן, דלאו בר מצוות כלל, אפלו מדרבנן". וכתב ה'משנה ברורה' על דבריו (שם מז): "שגרא דלשנא הוא, דחרש המדבר ואינו שומע בודאי חיב הוא במצוות". וראה שה'משנה ברורה' הבין שה'פרי מגדים' עוסק בחרש המדבר, שאם אינו מדבר - אינו מברך, ואין מקום לדון לגבי עניית אמן אחריו. ולפי שחרש המדבר הוא בר דעת וחיב במצוות, יש לענות אחריו אמן. ואולם בשו"ת 'שכט הלוי' (ח"י סי' מה) כתב שאפשר לבאר שפגנת הפ"ג היא לחרש שאינו שומע ואינו מדבר, "שממלמל בשפתיו כעין ברכה", שאין לענות אמן על ברכתו. וראה בקנטרס 'הלכות כבוד אב ואם' להגר"י זילברשטיין (עמ' שכד, נדפס בסוף ספר 'אבני זכרון' בני ברק תש"ס) ששוטה שמבין מה שהוא אומר מתר לענות אמן אחר ברכתו. עוד כתב שם שעניית "הא שמה רבה" מתרת אף אחר שוטה מחלט האומר קדיש, לפי שהוא שוב העומד בפני עצמו, ואינו פעיית אמן שבאה לאמת ולקיים את דברי המברך. בדין פגועי מוח באפן פזה שהם שוטים לכל דבר, מובא ב'הליכות שלמה' (תפלה), פרק כב הערה (70), שאף שמלמדים אותם לומר קצת ברכות ותפלות, יש להזהר שלא לענות אמן אחר ברכתם כיון שעל כל פנים שוטים הם.

עוד כתב בשו"ת 'שכט הלוי' (שם) שלפי שיש אחרונים הסוברים שחרש-אלם מלדה שלמדוהו לדבר אין לו דין שוטה, אפשר מספק לענות אמן אחר ברכותיו. וראה גם ב'לקט הקמח החדש' (קכד כו) שכתב שחרש-אלם שלמדוהו במוסד מיוחד והוא מניח תפלין ומתפלל, נראה שעונים אמן אחר ברכותיו.

עניית אמן אחר ברכה מתוך שנה

השומע את חברו מברך מתוך שנה לא יענה אחריו אמן.

מקורות ובאורים:

בשו"ת 'לב חיים' לר"ח פלאגי' (ח"ג סי' קכו) כתב שמי שברך מתוך שנה ברכת ספירת העומר וספר בהלכה, אינו יוצא בכך ידי חובתו, ומיד כשמתעורר עליו לברך ולספור פדיו, לפי שיש פטור מן המצוות. לאור זאת פסק בשו"ת 'פרי השדה' (ח"ג סי' צא) שהשומע את ברכת הישן אין לו לענות אמן, לפי שאין לברכת ישן דין ברכה כלל. וראה שו"ת 'ציץ אליעזר' (ח"כ סי' כז) שבאר שאין לדמות לכאן את פסק השו"ע (יו"ד רי ב) שיש לחוש לדעת הסוברים שיש להפיר נדר שנאמר מתוך

דין הממהר לדרבו

הרואה אדם העומד לברך ברכה שאין הוא חיב בשמיעתה, והוא נחפו ללכת לדרבו, רשאי ללכת לדרבו ואינו חיב להמתין עד שיסיים המברך את ברכתו, כדי שיוכל לענות אמן אחריו.

מקורות ובאורים:

כן כתב ב'לקט הקמח החדש' (קכד יט) בשם 'אשל אברהם'. בענין זה יש לציין למה שכתב בשו"ת 'חתם סופר' (ח"א א"ח קנט) שיש הסוברים שדברי חכמים (ברכות גג ב): "גדול העונה יותר מן המברך" נאמרו רק על העונה אמן אחר ברכה שאינו מחיב בשמיעתה.

עניית אמן אחר ברכות שבתפלה

על הצבור למהר ולסיים את הברכות הנאמרות בתפלה לפני שמסימן החזן, כדי לענות אמן אחריו. וכך יש לנהוג אף בברכת המזון הנאמרת בזמון, כדי לענות אמן אחר ברכת המזון. ואולם יש הסוברים שאין חובה לנהוג כן.

מקורות ובאורים:

בשו"ת הרא"ש (כלל ד סי' יט, הובאו דבריו בטור א"ח נט) כותב לגבי ברכות קריאת שמע: "וכשאני מגיע לסוף הברכה, אני ממהר לסיים ברכתי קודם שיסיים החזן ברכתו, וכמוני אני לענות אמן אחר ברכת החזן". הרמ"א הביא הלכה זו הן לגבי ברכות קריאת שמע (נט ז) והן לגבי ברכת המזון (קפג ז). ה'משנה ברורה' (תריט ג) כתב להקפיד על הלכה זו לגבי ברכת שהחיינו הנאמרת בכניסת יום הכפורים.

ואולם בבית יוסף' (שם) הוכיח מדברי הרמ"ה שאין חובה למהר ולסיים את הברכה לפני שליח הצבור כדי לענות אמן אחריו. ה'באר הלכה' (שם) כתב שאפשר שדברי הרא"ש נאמרו רק בזמנם שהמנהג היה לצאת ידי חובת ברכת קריאת שמע בשמיעה מפי שליח הצבור, ומדבריו משמע שדעתו נוטה שכיום שאין יוצאים בברכת החזן, אין חובה למהר ולסיים את הברכה לפני החזן. ב'מקור חיים' (שם ד) לבעל 'היחוד' יאיר' כתב שאף אין רצוי למהר באמירת הברכה כדי לענות אמן אחר החזן, כי על ידי המהירות יחסר הכונה, וימעט דקדוק קריאת המלות.

רבי שאול בראך מקאשוי היה רגיל להזהיר שרק הש"י יסיים את הברכות שבתפלה בקול ולא שאר המתפללים, כיון שמצוי שיש מתפללים שאוחזים במקום שבו אסור להם להפסיק ולענות אמן, והם עלולים לטעות ולענות אמן שלא כדין (שאול בחיר ה" עמ' קפט).

עניית אמן מישתיקה את המקטרגים

"וישראל אהב את יוסף מפל בניו כי בן זקנים הוא לו" (לו א)

סופי התבות "בן זקנים הוא" הם אמן, רמז לכך שפרשו של יוסף הצדיק הוא בסוד אמן. ויש לומר כי לפיכך זכה יוסף לראות בחלומו את החזיון: "והנה קמה אלמתי וגם נצבה" (לו ז), 'אלמתי' מלשון 'אלם', ללמדנו כי זכות עניית אמן שהיא סוד כחו של יוסף, בכחה להשתיק את המקטרגים. וראה זה פלא, כי בשעה שגולד יוסף היה יעקב אבינו בן צ"א - כג'מטר'יה של אמן.

(מגלה עמקות' וישב לו ז אפן לה)

אמונה מתוך הבנה

המהר"ל (נתיבות עולם) נתיב העבודה פרק יא) מכאן כי לפי שעקרה של עגנית אמן היא הצהרת אמונה בדברי המברך, לכן צריכה היא להאמר מתוך פונה והבנה, ואלו דבריו:

"יש לך להבין מלת אמן, וההפרש שיש בין מברך ובין העונה אמן. כי העונה אמן צריך אל זה ההבנה והשכל שהוא מאמין דבר זה. ודבר שהוא בלא הבנה אין נקרא זה אמונה, רק האמונה היא בלב. ולא פן המברך כי אף שראוי שיהיה לו פונת הלב מכל מקום כיון שברך, אם לא פנו יצא גם פן. אבל אם עונה אמן בלא פונה אין זה אמן כלל".

מבחן לטיב האמונה

בהקדמתו לספר 'שמר אמינים' [שחבר רבי אפרים זלמן היילפרין, לימים מקים המרכז הארצי לטהרת המשפחה] כותב המשגיח רבי אליהו לופיאן: עגנית אמן היא בחינה לאמונתו של האדם. עגנית אמן אינה דורשת הקרבה או מאמץ מיוחד. על האדם מוטל רק להקשיב לברכה או לקדיש ולענות אמן כהלכתה, ולפיקו כל אדם ששוכנת בלבו אמונה, יקפיד על עגנית אמן.

הפסוק (דברים לב כ): "בנים לא אמן בם", נדרש בספרי (פסקא שכ) בשני אפנים: א. "בנים אדם שאין בכם אמונה". ב. "אל תקרי לא אמן בם" אלא לא אמן בם - שלא היו רוצים לענות אמן אחר הנביאים בשעה שהיו מברכים אותם. לפי האמור יש לפרש ששתי דרשות אלו קשורות אחת לרעותה; המנועות מעגנית אמן, על אף שמדבר במצוה שאין בה טרח, מלמדת על האדם שאין בו אמונה ('שמר אמינים' [ניו יורק תש"ג] עמ' 42).

מבחן לאמונת חכמים

רבי אברהם עמרם קוף, הצדיק מחיפה, מוסיף ומחדד:

חכמינו זכרונם לברכה מפליגים מאד בגדל שכרו של העונה אמן. לפי גדל הפלגת חכמים בקרבתה העצומה של מצוה זו, מן הראוי היה להקדיש שעות ארוכות כדי לזכות ולענות אמן. ואולם למרבה הבושה מתקשים אנו להקדיש לכן גם רגעים בודדים - האין זה מלמד על חסרון משוע באמונת חכמים!?

"מי שמאמין בחז"ל הקדושים, שכל מלה מלה שלהם קדש קדשים, בודאי משקיע את כל הכחות כדי לענות אמן" (האמונה - מה למעשה? עמ' 121).

לכבוד

נשיא ומייסד 'בני אמונים'

הרב יעקב דב מרמורשטיין שליט"א

שלום וברכה,

ברוך ה' שזכני להקפיד על אמירת ברכות השחר בחברותא ועל עגנית אמן בכלל. כמובן שהתחזקותי, כהתחזקותם של רבים נובעת מלהבת האש שהצתם בעולם כלו.

אני זוכר כי בתחלה נרתעתי מלגשת ולבקש, אפלו ממכר ודבר, שיענה אמן על ברכותי, אך כיום הנני עושה זאת באפן טבעי. נראה שמתחמת גדולתה של המצוה, מכביד היצר על קיימה כראוי.

בקריאת התורה בפרשת ויצא נפל במחי רעיון המרמז על פחה הרב של עגנית אמן. על יעקב אבינו אומר הפסוק (בראשית ל ג): "ויפרץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים"; "ויפרץ האיש מאד מאד" - ראשי התבות בגימטריה אמן.

ואגב, אפטר להוסיף ולומר שפסוק זה אף מרמז כלפי פעילותכם הנשגבה, כאשר ברוך ה' הצלחתם לפרץ עם הרעיון שלכם מאד מאד!

תזכו בס"ד להמשיך את המהפכה האדירה בקרב כלל בני אמונים בארץ ובעולם כלו, ותתברכו בכל הברכות אמן.

י.פ.

ירושלים

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102 או לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

ברכות ואמן במשנת בעל ההלוא

הגאון רבי חיים משה יהודה שניידר זצ"ל

הגר"מ שניידר ראש ישיבת 'תורת אמת' ב"ה בכסלו תשט"ז

רבי חיים משה יהודה שניידר נולד בשנת תרמ"ה בעירה דז'ווינישוק הסמוכה ללידא לאביו רבי אליהו. בצעירותו נסע לוילנא ללמד בישיבתו של בעל החשק שלמה. בהמשך התקרב לבעל החפץ חיים, וכל ימיו החזיק את עצמו כתלמידו.

לאחר נשואיו הקים בעיר ממל שגגרימניה ישיבה שהתקיימה עד פרץ מלחמת העולם הראשונה. עם תם המלחמה התישב בפונקופרט ופתח בה את ישיבת 'תורת אמת', שפעלה עד למלחמת העולם השנייה. בשנת תרצ"ט הגר לונדון שם יסד מחדש את ישיבתו ועמד בראשה.

נודע במיוחד בתפלתו שהייתה נאמרת ברגש ובהתלהבות. תלמידיו מעידים כי עגנית האמן שלו הרקיעה שחקים. לצד השקעה בלי מתפשרת בעמל התורה, השקיע רבות בחנוך תלמידיו לעבודת הלב.

בשנות חייו האחרונות ידע סבל ומכאוב אך המשיך לשאת בעל הרחמי והגשמי של ישיבתו. נפטר בכ"ה בכסלו תשט"ז.

לברך בקול

היה רגיל לחזור באזני תלמידי הישיבה על דברי הספר חסידים' (רנד) שיש לברך כל ברכה בקול, לפי שהמברך בלחש גוזל מהצבור את מצות עגנית אמן. בעקבות זאת אף תקן כי בגשתם לסעד את לבם, יקפידו תלמידי הישיבה לברך בקול את ברכת 'על נטילת ידים' וברכת 'המוציא', ואף השגיח על קיום תקנה זו, עד שהשרשה בקרב התלמידים (ספר זכרון' לכבוד רמח"ל שניידר [בני ברק תשכ"ה] עמ' כז).

משגיח בתפלה

נהג לשבת באמצעו של היכל הישיבה ולא במזרח כמנהג ראשי הישיבות. הוא תלה את מנהגו זה ברצונו להשגיח על התלמידים אף בזמן התפלה, תוף שהוא מפרט: "על אלו המתרשלים הנני משגיח לבל יאחרו לתפלה, על הזרזים שלא יפתחו גמרא בשעת חזרת הש"ץ, ועל התלמידים כלם, הנני משגיח שיענו אמן בקול..." (שם עמ' קלו).

עגנית אמן מביאה ברכה

היה אומר: כשאדם מפסיד עגנית אמן, הרי הוא מונע בכך את הברכה מלשרות בביתו (אש קדש' עמ' לד).